

NSZZ „Solidarność” w Rejonie Jasielskim

Pierwsze strajki w lecie 1980 r. miały miejsce 1 lipca w „Ponarze” w Tarnowie i w „Autosanie” w Sanoku. Były reakcją na podwyżki cen mięsa i wędlin. W kolejnych dniach strajki ogłoszono w Ursusie, w WSK Świdnik, w zakładach pracy w Lublinie, w Hucie Stalowa Wola i innych. Jednak dopiero przyłączenie się dużych zakładów na Wybrzeżu, w szczególności Stoczni Gdańskiej, spowodowało, że fala strajkowa objęła niemal cały kraj. Wieści o nich dotarły do Jasła i spowodowały w kilku zakładach (Huta Szkła, Płyty Wiórowe, Gamrat) zgłaszanie postulatów i rozmowy z kierownictwem zakładów. Wkrótce, po podpisaniu porozumień w Gdańsku umożliwiających powstanie nowych, niezależnych od pracodawcy, związków zawodowych, także w naszym rejonie zaczęły powstawać komitety założycielskie tych związków. Zostały rozbudzone nadzieje na zmiany i one motywowały wiele osób do pracy związkowej.

Kolebką „Solidarności” w 1980 r. w Jaśle było przedsiębiorstwo Państwowa Komunikacja Samochodowa Oddział Jasło. Pod koniec sierpnia 1980 r. powołano tam Komitet Strajkowy, a jego przewodniczącym został Kazimierz Dubas (kierowca, pochodzący z Brzostku, zmarł w 1997 r.). Gdy 2 września powołany został Komitet Organizacyjny Niezależnych i Samorządnych Związków Zawodowych w Krośnie, w jego skład z PKS – u w Jaśle weszli, poza K. Dubasem, Franciszek Kamecki i Stanisław Kopera. W późniejszym okresie aktywnymi działaczami „S” w tym zakładzie byli także: Janina Henzel, Aleksander Szerłaż i Edward Zygula. W kolejnych tygodniach komitety organizacyjne nowego związku powstawały w innych zakładach pracy rejonu jasielskiego.

Leszek, Józef Twaróg w sierpniu 1980 roku przebywał u strajkujących w Stoczni Gdańskiej im. Lenina, skąd po powrocie namawiał pracowników WZKR do tworzenia nowych związków zawodowych, za co został zwolniony dyscyplinarnie z pracy.

Oprócz wymienianych niżej działaczy, którzy pełnili różne i w różnych okresach funkcje związkowe, do powstania „Solidarności” w naszym rejonie przyczynili się w znaczącym stopniu: ksiądz dziekan Stanisław Kołtak, ksiądz dr Stanisław Marczak oraz Marian Matysik, a także nieformalny doradca i opiekun K. Dubasa – Kazimierz Famurat i jego żona Bożena.

25 października 1980 r. w Sali Zakładowego Domu Kultury „Chemik” ZTS „Gamrat – Erg” w Jaśle przy ul. 3 Maja odbyło się spotkanie ok. 70 przedstawicieli zakładów pracy rejonu jasielskiego zainteresowanych działalnością w nowopowstającym związku. Powołano pierwszą jasielską strukturę związkową – Międzyzakładowy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” w Jaśle. Jego skład: przewodniczący – Kazimierz Dubas (PKS), wiceprzewodniczący – Stanisław Galon (Gamrat) i Leszek Twaróg (Wojewódzki Związek Kółek i Organizacji Rolniczych z/s w Jaśle), sekretarz – Teresa Szmigielska (Okręgowy Zakład Transportu i Maszyn Drogowych), skarbnik – Janina Henzel (PKS), członkowie – Bogusław Gładysz (Zakłady Płyt Wiórowych), Ryszard Grabowski (Ośrodek Remontowo – Budowlany Lasów Państwowych), Jan Hap (Huta Szkła), Andrzej Kachlik (Rafineria), Leszek Ochyl (Zespół Opieki Zdrowotnej), Kazimierz Poniatowski (Liceum Ogólnokształcące), Edward Rolski (PPNiG), Stefan Sochacki (Zakład Weterynaryjny). Za stołem prezydialnym siedzieli: ks. dr Stanisław Marczak, Stanisław Galon, Janina Henzel, Kazimierz Dubas i Kazimierz Famurat.

Początkowo MKZ siedzibę miał w PKS – ie, a później władze miejskie przyznały lokal (najpierw 2, potem 3 małe pokoiki) przy ul. Puszkina 4 (teraz Franciszkańska). „Solidarność” jako związek zawodowy zarejestrowano 10.XI.1980 r.

Przewodniczącymi komisji zakładowych największych jasielskich zakładów pracy byli wówczas, lub w najbliższej przyszłości zostali nimi wybrani: Gamrat – Stanisław Galon, Pektowin – Wojciech Kawa, Zakłady Płyt Wiórowych – Bogusław Gładysz, Rafineria – Andrzej Kachlik, PPNiG – Leon Tomasik, PKS – Kazimierz Dubas, przedszkola i szkoły powiatu – Marek Siarkowicz (nauczyciel z Biecza).

28 lutego 1981 r. odbyło się we wspomnianym klubie „Chemicz” drugie spotkanie działaczy związkowych z rejonu Jasła i powołano Międzyzakładową Komisję Porozumiewawczą NSZZ „Solidarność” w Jasle. Obecni byli także: ks. dr S. Marczak i Józef Szul z Podkarpackiego Komitetu Założycielskiego NSZZ „S” w Krośnie. Skład MKP: przewodniczący – Andrzej Kachlik (Rafineria), wiceprzewodniczący – Kazimierz Dubas (PKS), Kazimierz Poniatowski (LO), sekretarz – Leszek Twaróg (WZKiOR), skarbnik – Ryszard Maciejowski (WSS Oddział w Jasle), członkowie – Tadeusz Bernacki (Zakład Weterynarii), Jan Hap (Huta Szkła), Jan Pyzik (Spółdzielnia Mieszkaniowa), Barbara Powroźnik (Gamrat), Ryszard Myśliwiec (Gamrat), Antoni Pikul (Biuro Projektów Lasów Państwowych).

Na początku maja 1981 r. „solidarnościowi” przedstawiciele jasielskich zakładów pracy powzięli uchwałę o wystąpieniu z krośnieńskiego PRKZ – u i wstąpieniu do Regionu Małopolska w Krakowie. Wkrótce został opracowany tzw. system ABC zapewniający dobrą obustronną łączność Komisji Zakładowych z naszego terenu z Zarządem Regionu. Do „S” należało wówczas w naszym rejonie prawie 36 tys. pracowników, co stanowiło nieco ponad 86 % zatrudnionych. Było kilka zakładów z przynależnością wszystkich pracowników do NSZZ „S”. W Małopolsce do „S” należało nieco ponad 645 tys. osób, a w całym kraju prawie 10 mln.

W czerwcu 1981 r. odbyły się dwie tury (pierwsza w Nowej Hucie, druga w Tarnowie) Regionalnego Zjazdu Delegatów NSZZ „S” Regionu Małopolska. Z Jasła było ponad 40 delegatów. Do władz Zarządu Regionu zostali wybrani: Kazimierz Dubas, Stanisław Schabowski (Naftobudowa) i Ryszard Świerz (PKP). Członkiem Komisji Rewizyjnej została Stanisława Dołęga (Zespół Szkół Ekonomicznych). Delegatami na Zjazd Krajowy wybrani zostali: Andrzej Kachlik (Rafineria), Kazimierz Poniatowski (LO) i Stanisław Zubel (PPNiG). W lipcu powołano Delegaturę Zarządu Regionu Małopolska w Jasle. Jej przewodniczącym został Ryszard Świerz (PKP), a pracownikami ponadto: Barbara Garbarczyk, Leszek Twaróg, Emil Mastej oraz Jan Pyzik i Kazimierz Polak.

Jasielski MKZ, potem MKP, a później Delegatura organizowały uroczystości patriotyczne, połączone przeważnie z uroczystościami religijnymi. Organizowano i udzielano pomocy prawnej poszczególnym zakładom, ale także osobom indywidualnym. Wydawano odezwy i apele z okazji narodowych świąt, przyłączano się do akcji ogólnopolskich organizowanych przez różne szczeble władz związkowych.

I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „S” odbywał się w gdańskiej hali „Oliwia” w dwóch turach: 5 – 10 września oraz 26 września – 7 października 1981 r. Delegatów było 865, w tym trzech wspomnianych Jasłan. Najważniejszym dokumentem zjazdowym był program działania Związku w sterze społecznej zatytułowany „Samorządna Rzeczpospolita”, zaś najgłośniejszym „Posłanie I Zjazdu Delegatów NSZZ „S” Do Ludzi Pracy Europy Wschodniej”.

13 grudnia 1981 r. komunistyczne władze wprowadziły stan wojenny. Złamano nadzieje milionów Polaków na zmiany w naszym kraju. Z rejonu Jasła internowano następujących działaczy „Solidarności”: Kazimierz Bryś (PKP), Ryszard Czyżowicz (Gamrat), Kazimierz Dubas, Roman Fortuna (Fabryka Domów), Tadeusz Górczyk (student AGH, działacz NZS – u), Jan Hap (Huta Szkła), Stanisław Koczwarą (Huta Szkła), Stanisław Kopera (PKS), Stanisław Kulig, Andrzej Lechowski (PKP), Ryszard Maciejowski, Emil Mastej, Marian Matysik, Stanisław Maziarz (Gamrat), Walerian Mocek (rolnik z Lublicy), Ryszard Świerz, Gerard Sosiński (Rafineria), Leszek Twaróg.

Najostrzejszą formę protestu przeciwko wprowadzeniu stanu wojennego i internowaniu działaczy „Solidarności” były strajki. W naszym rejonie miały one miejsce przede wszystkim w Hucie Szkła (w jego wyniku zwolnieni zostali z pracy: Irena Idzik, Krystyna Jankowska, Stanisław Koczwarą i Kazimierz Rozenbeiger), w OBR – ze (zwolniony Jerzy Polak), w Wagonowni PKP.

Prawomocnymi wyrokami za działalność związkową w stanie wojennym zostali skazani: Barbara Garbarczyk i Adam Pawluś (odsiedzieli część wyroków) oraz Krystyna Osika – Olszewska (uczennica LO, niepełnoletnia, uniknęła więzienia dzięki poręczeniu dyrektora Juliusza Jankisza). Inne osoby, które miały rozprawę sądową, to: Kazimierz Bryś, Zbigniew

Kraus, Marian Lenartowicz, Zofia Oberc, Leszek Olesiński, Genowefa Pietrasz, Antoni Pikul, Jerzy Polak, Wiesław Tomasik. W kilku przypadkach pomoc prawną osobom sądzonym świadczył zmarły w katastrofie smoleńskiej jasielski adwokat i parlamentarzysta Stanisław Zając oraz znany jasielski prawnik Jan Pyzik. Wiele osób zwolniono z pracy, przeprowadzono liczne zatrzymania na 48 godz. i rewizje w domach oraz zakładach pracy. Kilka osób zostało postawionych przed Kolegiami ds. Wykroczeń za działalność związkową. W Czerwonym Borze na szkoleniu wojskowym (XI.1982 – II.1983) przebywali: Zdzisław Faber, Stanisław Galon Adam Jurczyk, Andrzej Kachlik, Ryszard Maciejowski i Kazimierz Poniatowski.

W latach osiemdziesiątych liczna grupa osób związanych z „Solidarnością” wyjechała, na ogół z rodzinami, za granicę, nie widząc w kraju możliwości normalnego życia. Byli to: Kazimierz Bryś, Barbara Garbarczyk, Maria i Emil Mastejowie – do Szwecji, Genowefa Pietrasz – do Francji, Jerzy Polak, Leszek Twaróg – do USA.

Jasielscy działacze „Solidarności” zorganizowali w latach osiemdziesiątych druk oraz kolportaż wydawnictw niezależnych. Największy wkład pracy wnieśli w tym zakresie Stanisław Kulig i Wiesław Tomasik. Teksty pisali: Barbara Kleban, Marian Lenartowicz, Marian Matysik, Zofia Oberc, Antoni Pikul, Jan Pyzik, Kazimierz Poniatowski. Pomagali w tym liczni mieszkańcy Jasła i okolic, w tym także młodzież starszych klas szkół średnich. Wydawano biuletyny związkowe, drukowano ulotki, nawet kalendarze. Przywożono także wiele literatury i wydawnictw związkowych, ale także nielegalnie wydawane znaczki, a nawet banknoty, z różnych ośrodków w Polsce. Co istotne – nie było poważniejszych wpadek, które by mogły doprowadzić do uniemożliwienia tej działalności. Jeszcze ważniejszą w tamtych ponurych latach była organizacja pomocy rodzinom internowanych, zatrzymanych w aresztach i uwięzionych oraz zwolnionych z pracy.

Znaczącym wydarzeniem na naszym lokalnym podwórku była audycja Radia „Solidarność” Jasło nadana 7 października 1984 r. Głównym organizatorem tego przedsięwzięcia był Wiesław Tomasik, który sprowadził profesjonalny sprzęt i koordynował całość przygotowań. Za niecały miesiąc kilkanaście osób z Jasła z ks. St. Kołtakiem uczestniczyło w pogrzebie ks. Jerzego Popiełuszki na Żoliborzu w Warszawie.

Pod koniec 80 - tych na zewnątrz Kościoła pw. Św. Stanisława BM w Jaśle wmurowano dwie tablice poświęcone ks. Popiełuszce (10.V.1987) oraz Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. (13.XI.1988). Mogło to być uczynione dzięki osobistemu wsparciu księży: ks. dziekana Stanisława Kołtaka i ks. dr Stanisława Marczaka. Największy wkład pracy w zamówienie oraz przywóz tablic i ich zamontowanie wnieśli: Jan Henzel, Ryszard Maciejowski i Adam Pawluś.

W tamtych latach w Domu Parafialnym, dziś zwanym „Kołtakówką”, odbywały się spotkania w ramach Duszpasterstwa Ludzi Pracy. W organizację zaangażowanych było wiele osób, ale wymienić należy Stanisława Koczwarę, który miał cykl wykładów na temat społecznej nauki Kościoła. Ponadto gościliśmy znanych opozycjonistów, takich, jak m. in.: Andrzej Gwiazda, Stefan Jurczak, Zbigniew Romaszewski, Władysław Siła - Nowicki; artystów: Hanna Skarżanka, Tadeusz Sikora, Maciej Zembaty i innych. Łącznie było ponad 20 osób. Organizowane były wyjazdy wrześnie do Częstochowy na zainicjowane przez ks. Jerzego Popiełuskę spotkania zwane Pielgrzymkami Ludzi Pracy.

Pod koniec 1988 r. i na początku następnego dochodzi do reaktywacji jawnej działalności „S” w rejonie jasielskim. W czerwcu 1989 r. liczne grono działaczy „Solidarności” z naszego terenu bierze aktywny udział w kampanii wyborczej kandydatów Komitetu Obywatelskiego do Sejmu i Senatu, w których z naszego województwa zostali wybrani: Paweł Chrupek (rolnik z Haczowa), Jerzy Osiatyński – obaj do Sejmu i Gustaw Holoubek oraz Andrzej Szczypiorski – do Senatu. Za kilka miesięcy wiele z tych działaczy z powodzeniem kandyduje w pierwszych po wojnie demokratycznych wyborach do Rady Miejskiej Jasła.

Związek „Solidarność” działa także obecnie, ale teraz ma inne cele, inne możliwości działania i znacznie mniejsze poparcie społeczne, wówczas tak powszechne.

Przedstawiony wyżej rys historyczny nie stanowi pełnego opisu, ponieważ nie zawiera informacji na temat współpracy niektórych wymienionych wyżej działaczy „Solidarności”

z komunistycznym aparatem bezpieczeństwa. Szczegółowe informacje na ich temat znajdują się na stronach internetowych IPN.